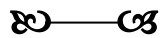

นโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศไทย*

MARINE AND COASTAL RESOURCES MANAGEMENT POLICY

IN THAILAND

ภาวิดา รังสี, ปุณยวีร์ หนูประกอบ

Pawida Rungsee, Punyavee Nooprakob

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University

Corresponding Author E-mail: mju44207433@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นของทุกคน ภาครัฐซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ได้ทำการกำหนดนโยบายด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งขึ้น บทความนี้จึงนำเสนอ ข้อมูล ดังนี้ 1) พัฒนาการของนโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 -12 มีทั้งช่วงที่สนับสนุนการนำทรัพยากร มาใช้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ช่วงที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากร 2) นโยบายการจัดการ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในปัจจุบัน มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 และออกระเบียบต่าง ๆ เพื่อนำไปปฏิบัติ ก่อให้เกิดการยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน การจัดการทรัพยากร ตั้งแต่การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การร่วมวางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินงาน การร่วมปฏิบัติ ติดตามผล แต่ในหลายเรื่องชุมชนไม่มี อำนาจตัดสินใจในการดำเนินมาตรการที่จำเป็นและเหมาะสมกับตัวเอง จึงควรมีการ ทบทวน ประเมินผล และปรับปรุงนโยบายเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมให้เป็นการจัดการ ร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชนชายฝั่ง

คำสำคัญ: นโยบายสาธารณะ; ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง; การจัดการทรัพยากร

Abstract

Marine and coastal resources belong to every single person in the country. The government, as a people representative has formulated the marine and coastal resources policy This article presents information as

*Received August 22, 2021; Revised August 31, 2021; Accepted September 1, 2021

follows: 1. The development of a policy in terms of management of marine and coastal resources in the National Economic and Social Development Plan, No. 1-12 included both encouraging the use of the resources for the economic benefits only and the period that encouraged to conserve the resources and involving of the coastal community in resources management. 2. The current marine and coastal resource management policies have the Act enacted to promote marine and coastal resource allocation B.E. 2558 and issue the regulation for all citizens. This action helps increase the participation of coastal communities and local administrative organizations in resource management. This included in the information provision, listening to feedback and the co-action and follow-up the results. However, in many cases, the communities have no decision to take the necessary and proper measures, so the policy should be reviewed and improved to increase participation in the co-management between the state and the coastal community.

Keywords: Public Policy; Marine and Coastal Resources; Resources Management

บทนำ

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หมายถึง สิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติในบริเวณทะเลและชายฝั่ง รวมถึงพืชน้ำสัตว์น้ำ พืชที่ชุ่มน้ำชายฝั่ง คลอง คูแพรก ทะเลสาบ และบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลหรืออิทธิพลของน้ำทะเลเข้าถึง เช่น ป่าชายเลน ป่าชายหาด ที่ชายทะเล เกาะ ภูเขาทะเล ปะการัง ดอนหอย ฟันและสัตว์ทะเล หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง เช่น ปะการังเทียม แนวลดแรงคลื่น และการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2564) ประเทศไทยซึ่งมีอาณาเขตทางทะเลตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 คิดเป็นพื้นที่กว่า 350,000 ตารางกิโลเมตร หรือมากกว่า 2 ใน 3 ของพื้นที่ทางบกที่มีอยู่ประมาณ 513,000 ตารางกิโลเมตร และมีความยาวชายฝั่งทั้งฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน รวมถึงช่องแคบมะละกาตอนเหนือ รวมกันประมาณ 2,815 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 23 จังหวัด (กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย, 2548) จึงอุดมไปด้วยทรัพยากรทางทะเลที่มีคุณค่า ทั้งทรัพยากรที่มีชีวิต เช่น สัตว์น้ำ ปะการัง ภูเขาทะเล ป่าชายเลน และทรัพยากรที่ไม่มีชีวิต เช่น ปิโตรเลียม แหล่งแร่ในทะเล และมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในด้านการทำประมง การขนส่งและพาณิชย์นาวี การ

ท่องเที่ยวและนันทนาการ การทำนาเกลือ การผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล และนิคมอุตสาหกรรม (อวิการ์ตัน นิยมไทย, 2558) มีการประเมินว่าผลประโยชน์ทางทะเลของประเทศไทยมีมูลค่ามากกว่า 24 ล้านล้านบาทต่อปี และในห้วง 10 ปีข้างหน้า ผลประโยชน์ทางทะเลของประเทศไทยจะมีแนวโน้มมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล, 2562) อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากร เช่น พื้นที่ป่าชายเลนและปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อการขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ อีกทั้งทะเลยังเป็นแหล่งสุดท้ายที่ของเสียจากแหล่งต่าง ๆ ไหลลงมารวมกันจนเกิดมลพิษทางทะเล ทำให้น้ำทะเลเสื่อมคุณภาพ สร้างความเสียหายต่อพืช สัตว์ ที่อาศัยอยู่ในทะเลและบริเวณชายฝั่ง ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมทางทะเลอย่างสูง (นรากร นันทไทรภพ, 2563) ปัญหาที่เกิดขึ้นถือเป็นปัญหาสาธารณะ เพราะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ไม่มีใคร/กลุ่มใดเป็นเจ้าของทะเล ทะเลสาธารณะไม่มีใครเป็นเจ้าของ (เพ็ญภา สวนทอง และโอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2562) จากปัญหาดังกล่าวภาครัฐมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาโดยใช้นโยบายสาธารณะซึ่งอธิบายเป็นแนวทางกว้าง ๆ ได้ว่าเป็นการที่รัฐบาลตัดสินใจเลือกและกำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อชี้้นำให้มีกิจกรรมการกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการวางแผน การจัดทำโครงการ วิธีการบริหารงานหรือกระบวนการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยวิธีปฏิบัติงานที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง (มยุรี อนุมานราชชน, 2549) อย่างไรก็ตาม นโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จัดเป็นนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งมีลักษณะพิเศษต่างไปจากนโยบายสาธารณะด้านอื่นอยู่บ้าง ตรงที่จำเป็นต้องมีผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ สถาบันทางการเมือง ระบบข้าราชการ ฝ่ายองค์กรธุรกิจ เอกชน ฝ่ายองค์กรประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการก่อรูปนโยบาย (ปธาน สุวรรณมงคล, 2551) ถ้าหากไม่มีการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐอาจตัดสินใจดำเนินนโยบายผิดพลาด เช่น การขุดคลองบริเวณร่องน้ำปัตตานี ส่งผลให้ทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง (ศุภชีพ จินดาร์ตัน และประจวบ ทองศรี, 2564) ชุมชนต่าง ๆ ต้องการมีส่วนร่วมกับรัฐในนโยบายที่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและการดำรงชีวิต นำมาสู่คำถามว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายด้านนี้อย่างไร และประชาชน รวมถึงชุมชนมีส่วนร่วมในนโยบายมากน้อยเพียงใด โดยมุ่งเน้นการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เกิดขึ้นมานาน บทความนี้จึงทำการศึกษาเอกสารและนำเสนอข้อมูล ดังนี้ 1) พัฒนาการของนโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศไทย 2) นโยบายการจัดการ

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทยในปัจจุบัน 3) บทวิเคราะห์ และ 4) องค์ความรู้ใหม่

พัฒนาการของนโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศไทย

นโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศไทยซึ่งปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 – 12 มีพัฒนาการที่สามารถแบ่งได้ 2 ช่วงเวลาตามลักษณะของนโยบาย ได้แก่

ช่วงที่ 1 รัฐบาลส่งเสริมการนำทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-5 มีรายละเอียด ดังนี้ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เรื่อยมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) มีการส่งเสริมการทำประมงน้ำลึก ด้วยเครื่องมือที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งชายฝั่งทะเล ทำให้มีการจับสัตว์น้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์จำนวนมาก ส่งผลให้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) สัตว์น้ำในทะเลไทยลดลง รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหานี้ให้ผู้ประกอบอาชีพประมงจับสัตว์น้ำได้ในปริมาณเท่าเดิมหรือเพิ่มขึ้น ด้วยการส่งเสริมการพัฒนาประมงน้ำกร่อย พัฒนาพื้นที่ชายฝั่งเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำเพื่อเก็บรักษา แปรรูป และการส่งออกสัตว์น้ำ ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ประเทศไทยยังคงมีปัญหาเรื่องการจับสัตว์น้ำทะเลเกินระดับความเหมาะสมต่อการขยายพันธุ์ จากการสำรวจใน พ.ศ. 2524 พบว่าปลาหน้าดินในอ่าวไทยมีศักยภาพการผลิตสูงสุด 750,000 ตัน/ปี แต่กลับมีการจับปลาหน้าดินขึ้นมาใช้ประมาณ 990,000 ตัน สูงกว่าศักยภาพการผลิตสูงสุดถึงร้อยละ 31 และจำนวนชั่วโมงลากอวนเกินกว่าอัตราที่พอเหมาะถึงร้อยละ 82 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525) ทำให้แหล่งประมงทะเลเสื่อมโทรมลง แต่ก็ไม่ได้มีการระบุถึงมาตรการแก้ไขปัญหานี้หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

กล่าวได้ว่านโยบายของรัฐบาลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-5 มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการนำทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ ทั้งการทำประมงในทะเลลึกและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จนทำให้แหล่งทรัพยากรเสื่อมโทรม และไม่มีมาตรการแก้ไขปัญหานี้ที่ชัดเจน

ช่วงที่ 2 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ถึง

ปัจจุบัน โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) และ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) รัฐบาลมีความพยายามสร้างให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแต่บทบาทยังไม่ชัดเจน จนเมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงมีการระบุถึงบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการเพิ่มสัดส่วนตัวแทนของภาคเอกชนและภาคประชาชนในคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงานต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสนับสนุนให้มีกฎหมายรับรองสิทธิชุมชนท้องถิ่นและชาวประมงขนาดเล็กให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน มีเป้าหมายว่าใน พ.ศ. 2544 จะรักษาพื้นที่ป่าชายเลนให้คงไว้ไม่ต่ำกว่า 1 ล้านไร่ จากนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มีการดำเนินการที่สืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับก่อน ด้วยการปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 จัดทำพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจ การบริหารจัดการ และประสิทธิผลของการบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมสู่ท้องถิ่น เมื่อมีกฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิและบทบาทของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ทำให้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ชุมชนมีสิทธิในการกำหนดเขตพื้นที่และหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ โดยการตกลงร่วมกันของภาคีการพัฒนาเพื่อการจัดการป่าชายเลนของชุมชน การคุ้มครองปะการัง หาดทะเล พื้นที่จับสัตว์น้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการทำประมงชายฝั่ง นำมาสู่ประเด็นด้านกฎหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งมีการปรับปรุงกฎหมาย จัดทำร่างพระราชบัญญัติเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและผลักดันให้มีการพัฒนาจากบนลงล่างในรูปแบบการจัดการร่วม ดังที่มีการจัดทำพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล พ.ศ. 2558-2564 ระบุว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชนชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมี 5 ระดับ คือ 1) ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (ร่วมรับฟังข้อมูล) 2) ระดับการรับฟังความคิดเห็น (ร่วมให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น) 3) ระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง (ร่วมวางแผนกำหนดแนวทางการดำเนินงาน) 4) ระดับการร่วมมือ (ร่วมปฏิบัติ ติดตามผล) และ 5) ระดับการมอบอำนาจการตัดสินใจ ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน ยังคงมีเนื้อหาที่กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การ

จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทะเลและชายฝั่งจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็น มีการตัดสินใจร่วมกันของภาคที่เกี่ยวข้อง แต่สิ่งที่แตกต่างไปจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับก่อนหน้านี้นี้คือการมองภาพรวมของผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลที่มีขอบเขตกว้างขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมการใช้ประโยชน์ทางทะเลอย่างรอบด้าน ซึ่งการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจัดอยู่ในด้านสิ่งแวดล้อมและการประมง

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศไทย และมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจากการวางแผนในระดับชาติไปสู่แผนการทำงานระดับพื้นที่ มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงมีกฎหมายรับรองสิทธิชุมชน การกระจายอำนาจให้กับองค์กรท้องถิ่น จนมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้ทำให้เกิดแนวทางยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรเพิ่มขึ้น

นโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทยในปัจจุบัน

จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของนโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ส่งผลมาถึงปัจจุบันเกิดขึ้นใน พ.ศ. 2558 การก่อตัวของนโยบายมาจากการเชื่อมโยงของกระแสต่าง ๆ คือ 1) กระแสของปัญหา ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่เกิดขึ้นมานาน 2) กระแสนโยบายซึ่งองค์การสหประชาชาติได้เสนอแนวคิดใหม่ในการพัฒนาโลกใบนี้หลัง ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) มีข้อกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน และให้เรียกว่า Sustainable Development Goals (SDGs) หนึ่งในเป้าหมาย 17 ประการที่ถูกกำหนดขึ้นคือการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน (สยาม อรุณศรีมรกต และยงยุทธ วัชรกุล, 2559) และ 3) กระแสการเมือง เนื่องจากเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2558 สหภาพยุโรปได้ให้สถานะธงเหลือง แจ้งเตือนมายังประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่ไม่ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม (Illegal, Unreported Fishing หรือ IUU Fishing) หากรัฐบาลไม่แก้ไขปัญหภายใน 6 เดือน สหภาพยุโรปจะไม่นำเข้าสินค้าประมงจากประเทศไทย (อริยพร โพธิ์สัย, 2560) คนในสังคมรับรู้ถึงความรุนแรงของปัญหา ทำให้รัฐบาลต้องปรับเปลี่ยนนโยบายด้านการประมงครั้งใหญ่ โดยเฉพาะการทำประมงพาณิชย์ในทะเล ส่งผลให้การกำหนดนโยบายอยู่บนฐานคิดที่ว่าปัจเจกชนแต่ละคนมีเหตุผล ในความมีเหตุผลย่อมแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดให้กับตนเอง ตามทฤษฎีทางเลือกสาธารณะหรือเศรษฐศาสตร์การเมือง โดย Vincent Ostrom and Elinor Ostrom (1971) มองว่านโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจร่วมกัน คำนึงถึงความต้องการ

ของปัจเจกบุคคลจึงต้องเปิดทางเลือกหลาย ๆ ทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด ดังนั้น กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2564) แผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และ 12 จึงมีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการกำหนดกฎหมายที่จะนำไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติต่อไป คือพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 มีการจัดการทรัพยากรภายใต้หลัก 3 ประสาน ได้แก่ “หน้าที่ พื้นที่ และการมีส่วนร่วม” คำว่าหน้าที่คือการประสานความร่วมมือ บูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ พื้นที่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด หน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่นี้คือกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ส่วนคำว่าพื้นที่คือกฎหมายได้กำหนดพื้นที่เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และสุดท้ายคำว่าความร่วมมือคือส่งเสริมการมีส่วนร่วม สนับสนุนชุมชนชายฝั่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุง การฟื้นฟู รวมถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทั้งหมดนี้ส่งผลให้ภาครัฐมีส่วนต่อการจัดการทรัพยากรร่วมกับชุมชน ดังนี้

1. กำหนดให้มีผู้แทนชุมชนชายฝั่งเป็นคณะกรรมการนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ ทำงานร่วมกับคณะกรรมการอื่น ๆ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่หลัก ๆ ได้แก่

- 1) จัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ เสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ โดยให้รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผู้ประกอบกิจการ หน่วยงานภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนด้วย

- 2) ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแก่หน่วยงานภาครัฐเพื่อดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผน รวมถึงเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณามีมติเห็นสมควรในกรณีที่ปรากฏว่ามีหน่วยงานภาครัฐไม่ปฏิบัติตามนโยบายและแผนที่กำหนดขึ้น

- 3) พิจารณาให้ความเห็นชอบเขตพื้นที่ที่จะใช้มาตรการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง เสนอรายงานเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการกัดเซาะชายฝั่งของประเทศต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. กำหนดให้มีผู้แทนภาคประชาชนหรือชุมชนชายฝั่งในจังหวัดซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์หรือเป็นที่ยอมรับด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้านระบบนิเวศชายฝั่ง สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว หรือการประมง จำนวนไม่

เกิน 8 คน ทำงานร่วมกับคณะกรรมการอื่น ๆ ในคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัด มีหน้าที่หลัก ได้แก่

1) จัดทำ เสนอนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดต่อคณะกรรมการ เพื่อกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

2) เสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการในการออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณหนึ่งบริเวณใดในจังหวัดเป็นพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์

3) เสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาเห็นชอบพื้นที่ที่จะใช้มาตรการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง

4) ช่วยเหลือให้คำแนะนำ ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในระดับจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อให้มีการดำเนินการหรือปฏิบัติการที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดนั้น

5) ดำเนินการร่วมกับภาคประชาชน ชุมชนชายฝั่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในจังหวัด

6) เสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการหรืออธิบดีเพื่อพิจารณาดำเนินการตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่น่าจะปรากฏว่าทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งภายในจังหวัดได้รับความเสียหายหรือจำเป็นต้องได้รับการปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ หรือการฟื้นฟู

7) เสนอรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดสำหรับจังหวัดนั้น และสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรวมถึงการกัดเซาะชายฝั่งของจังหวัดนั้นต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

จากบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระดับชาติและระดับจังหวัด พบว่าคณะกรรมการทั้ง 2 ระดับมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น โดยมีอำนาจหน้าที่ลดหลั่นกันไป เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรมีการบูรณาการ ประสาน หนุนเสริมกัน และถ่วงดุลกับการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนชายฝั่ง โดยคณะกรรมการระดับชาติเป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในภาพรวม ส่วนคณะกรรมการระดับจังหวัดเป็นผู้แปลงนโยบายระดับชาติไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับจังหวัดของตน

3. การส่งเสริมชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากร ทั้งนี้ คำว่า ชุมชนชายฝั่ง หมายถึง ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือเกาะ

มาตรา 16 ของกฎหมายนี้บัญญัติว่ากรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจะต้องพิจารณาให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องต่อไปนี้

1) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ และจังหวัด

2) ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรม โครงการแก่ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

3) เผยแพร่ความรู้หรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

4) เรื่องอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ส่งผลให้มีการกำหนดระเบียบที่สำคัญเพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติ 2 ฉบับ ได้แก่

ฉบับแรก ระเบียบกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งว่าด้วยอาสาสมัครพิทักษ์ทะเล พ.ศ. 2560 ทำให้มีอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลคอยช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนเกิดความตระหนัก รับรู้สภาพปัญหาด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของท้องถิ่น สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนได้ ปัจจุบันมีอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลทั่วประเทศ จำนวน 20,690 คน โดยมีการรวมตัวกันเป็นคณะกรรมการเครือข่ายระดับอำเภอขยายสู่ระดับจังหวัด (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2564)

ฉบับที่สอง ระเบียบกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งว่าด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2560 มีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1) เปิดโอกาสให้ชุมชนชายฝั่งหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็นกรณีจัดทำนโยบายและแผนบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติหรือจังหวัด

2) ให้คำปรึกษา ให้ข้อมูลแก่ชุมชนชายฝั่ง หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่ร้องขอ รวมถึงให้การสนับสนุนแก่ชุมชนชายฝั่งในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

สรุปได้ว่านโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบันเกิดจากการเชื่อมโยงกระแสของปัญหา กระแสนโยบาย และ กระแสการเมือง ทำให้เกิดการกำหนดนโยบายที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดังที่มีการกำหนดพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 และระเบียบกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

บทวิเคราะห์

จุดเด่นของนโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศไทย ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 จนถึงปัจจุบันคือการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง จากระดับการให้ข้อมูล ข่าวสารมาสู่การรับฟังความคิดเห็น ร่วมวางแผนกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และร่วมปฏิบัติ ติดตามผล แต่การมีส่วนร่วมยังไม่ถึงระดับการมอบอำนาจการตัดสินใจ ดังที่ อุดมศักดิ์ สิทธิพงษ์ (2560) กล่าวถึงข้อบกพร่องของการนำพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ไปปฏิบัติ ดังนี้

1. คณะกรรมการเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัดมีอำนาจหน้าที่เพียงการเสนอแนะ ไม่มีอำนาจตัดสินใจในการดำเนินมาตรการที่จำเป็นและเหมาะสมกับตัวเอง
2. การที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนชายฝั่ง เป็นดุลยพินิจของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งว่าจะให้ความช่วยเหลือในเรื่องใด อย่างไร อีกทั้งกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดวิธีการใช้สิทธิชุมชนว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร
3. กรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นกับทรัพยากร กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจะเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง อาจเกิดปัญหาในเชิงการปฏิบัติเนื่องจากมักก่อให้เกิดความขัดแย้งเรื่องอำนาจการบังคับใช้กฎหมาย และส่งผลกระทบต่อ การแก้ไขปัญหาที่จะต้องมีความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่เพียงพอ

ดังนั้น เมื่อประเมินแล้วพบข้อบกพร่องของนโยบายจึงควรมีการทบทวน ประเมินผล ปรับปรุงนโยบาย เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งไปสู่การมีส่วนร่วมตัดสินใจด้วยซึ่งจะทำให้เกิดการจัดการร่วม ดังที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เพราะการจัดการทรัพยากรจะมีความเป็นไปได้และมีประสิทธิภาพดีกว่า หากการจัดการและกฎ กติกาในการจัดการนั้นดำเนินการโดยผู้ใช้ทรัพยากรอย่างสมัครใจเอง เนื่องจากในความเป็นจริงคนสามารถร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุ

เป้าหมายร่วมที่ดีสำหรับทุกฝ่ายได้ ถ้ามีโอกาสพูดคุยปรึกษาหารือกัน ประกอบกับผู้ใช้ทรัพยากรก็มีความรู้ในเชิงพื้นที่ของระบบนิเวศและรู้จักกับผู้ใช้ทรัพยากรคนอื่น ทำให้สามารถออกแบบกติกาที่เป็นที่ยอมรับและเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ได้ การกระทำและตัดสินใจร่วมกันจะช่วยให้ระบบการจัดสรรทรัพยากรทำได้ดีกว่า ยิ่งไปกว่าที่รัฐทำการจัดสรรทรัพยากรแต่เพียงฝ่ายเดียว (Elinor Ostrom, 1990)

องค์ความรู้ใหม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้รับรองสิทธิชุมชนในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากข้อมูลที่น่าเสนอไปข้างต้น พบว่านโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในประเทศไทยเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ เพราะส่งเสริมให้ชุมชนชายฝั่งมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบาย ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย โดยระดับการมีส่วนร่วมมีทั้งการให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการทำงานหรือดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ แต่ชุมชนชายฝั่งยังไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดังที่คณะกรรมการนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในระดับชาติและระดับจังหวัด ซึ่งมีตัวแทนของชุมชนชายฝั่งเป็นคณะกรรมการ มีบทบาทเพียงการให้ข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อตัดสินใจเท่านั้น สอดคล้องกับการวิจัยของอรทัย อินตะไชยวงศ์ และบรรเจิด สิงห์คะเนติ (2562) ที่พบว่าสิทธิชุมชนยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เพราะรัฐเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนถูกลดบทบาทลงและจะมีส่วนร่วมได้ก็ต่อเมื่อรัฐเปิดโอกาสให้ ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายจะต้องทำการประเมินผล ทบทวน หาแนวทางปรับปรุงเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร รวมถึงชุมชนชายฝั่งควรมีการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันเพื่อให้มีอำนาจต่อรอง และมีส่วนร่วมกับรัฐในกระบวนการต่าง ๆ โดยเฉพาะในกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

สรุป

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นของทุกคน ประเทศไทยมีพื้นที่ทางทะเลกว่า 350,000 ตารางกิโลเมตร และมีชายฝั่งทะเลครอบคลุมพื้นที่ 23 จังหวัด มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมานาน ภาครัฐซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนมีนโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ลักษณะของนโยบายนี้แบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-5

รัฐบาลส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรมากเกินไปและทรัพยากรเสื่อมโทรม ดังนั้น ในช่วงที่ 2 ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6-12 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะชุมชนชายฝั่งทะเล มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนพัฒนาขึ้นโดยลำดับ แต่ยังไม่ถึงขั้นการจัดการร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน เพราะคณะกรรมการเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเล ทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัดซึ่งมีสมาชิกที่เป็นตัวแทนของชุมชนยังไม่มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินมาตรการที่จำเป็นและเหมาะสมกับตนเอง ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายจะต้องทำการประเมินผล ทบทวน หาแนวทางปรับปรุงเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร และทำให้นโยบายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2564). *เกี่ยวกับเรา กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง*. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.dmcr.go.th/aboutus/ab>
- กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย. (2548). *อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982*. กรุงเทพฯ: เอร่าวิชาการพิมพ์.
- คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล. (2562). *ทะเลและมหาสมุทรและผลประโยชน์ของชาติทางทะเล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- นรากร นันทไตรภพ. (2563). *รายการร้อยเรื่องเมืองไทย เรื่อง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2564, จาก <https://shorturl.asia/oS4GW>
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2551). “นโยบายด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาปัญหาเฉพาะเชิงนโยบายสาธารณะ* หน่วยที่ 9-15. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เพ็ญญา สอนทอง และโอฬาร ถิ่นบางเตียว. (2562). *นิเวศวิทยาการเมืองของการจัดการทรัพยากรทางทะเลอำเภอดอนเจดีย์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 7(2), 101-130.
- มยุรี อนุมานราชชน. (2549). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ศุภชีพ จินดารัตน์ และประจวบ ทองศรี. (2564). *การวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมบก ตำบลบานา อำเภอ*

- เมือง จังหวัดปัตตานี. ใน การประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 (น. 53-64). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ. สยาม อรุณศรีมรกต และยงยุทธ วัชรคุลย์. (2559). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติเพื่อโลกอนาคต. *วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย*, 11(3), 1-7.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2525). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2564, จาก [https:// www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3780](https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3780)
- อรัญ อินต๊ะไชยวงศ์ และบรรเจิด สิงห์คะเนติ. (2562). สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน: ศึกษาความเหมาะสมของการใช้ทฤษฎีของ Elinor Ostrom ในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์บัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 9(1), 182-192.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2560). มาตรการและแนวทางป้องกันปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายของประเทศไทยกับหลักการสำคัญของ IUU Fishing. *วารสารจุลนิติ*, 14(4), 149-161.
- อวิการ์ตน์ นิยมไทย. (2558). กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. *วารสารจุลนิติ*, 12(4), 155-163.
- อุดมศักดิ์ สิทธิพงษ์. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 10(1), 141-165.
- Ostom, V. & Ostrom, E. (1971). Public Choice: A Different Approach to the Study of Public Administration. *Public Administration Review*, 31(2), 203-216.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evaluation of institutions for collective action*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.